

N:o 125.

Af herr **K. A. Staaff m. fl.**, om valrätt och valbarhet för kvinnor till Riksdagens båda kamrar.

Frågan om kvinnas politiska valrätt och valbarhet har vid upprepade tillfällen varit föremål för de svenska statsmakternas öfverläggningar och pröfning. Redan vid 1884 års riksdag väcktes af herr F. T. Borg inom Andra Kammaren motion om tillerkännande åt kvinna af valrätt och valbarhet till Andra Kammaren. Denna motion afstyrktes af konstitutionsutskottet samt afslogs af bägge kamrarna, af Första Kammaren enhälligt samt af Andra Kammaren med 53 röster mot 44.

Därefter förordades år 1886 af herr A. Hedin och år 1895 af herr O. V. Vahlin, i reservationer till konstitutionsutskottets betänkanden, valrätt för kvinnor.

Hvarken i 1900 års riksdagsskrifvelse angående reform af valrätten till Andra Kammaren eller i den kungl. propositionen i samma ämne till 1902 års Riksdag ifrågasattes medgifvande af valrätt eller valbarhet åt kvinnor. I sistnämnda proposition antyddes tvärt om såsom ett motiv till förslaget om förstärkt rösträtt för gifta män, att familjefadern på visst sätt »kunde sägas representera äfven familjen och särskildt hustrun». Vid sistnämnda års riksdag väcktes emellertid af herr C. Lindhagen motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande, efter verkställd utredning, af förslag till en särskild rösträttsreform i ändamål att bereda kvinna rösträtt vid val till Andra Kam-maren, därest hon i öfrigt i tillämpliga delar uppfyllde de för dylik rösträtt stadgade villkor. Till stöd för denna hemställan åberopades hufvudsakligen, att den politiska rösträttens yttersta uppgift vore att i samhället göra gällande och i samhällets intresse tillvarataga personlighetens behof och intresse samt att kvinnan härutinnan ej kunde före-

trädas af någon annan än henne själf. Konstitutionsutskottet medgaf, att de sträfvanden, som kommit till uttryck i berörda motion, vore ur teoretisk synpunkt tilltalande. Men då förslaget afsåge att i grundlagen införa en alldeles ny princip, som ej heller i andra med Sverige likställda stater vunnit tillämpning, afstyrktes motionen. Denna hemställan bifölls af Första Kammaren utan votering samt af Andra Kammaren med 111 röster mot 64, som afgåfvos för bifall till motionen.

Vid 1904 års riksdag togs frågan åter upp genom motioner af herr C. A. Sjöcrona i Första Kammaren samt af herr C. Lindhagen i Andra Kammaren. I den förra motionen föreslogs, att kommunalt röstberättigad kvinna måtte i likhet med kommunalt röstberättigad man tillerkännas politisk rösträtt, hvilket yrkande motiverades med dess obestridda och själfklara rättvisa. I den senare motionen åter, i hvilken 30 af Andra Kammarens ledamöter instämt, förnyades herr Lindhagens förslag i ämnet vid 1902 års riksdag. I motiveringen åberopades, utom hvad förut härutinnan anförts: att kvinnans fallenheter i många afseenden vore olika mannens, hvilket från det allmännas synpunkt utgjorde en bjudande anledning att låta desamma komma till sin rätt och göra sig gällande; att kvinnans medborgaranda härigenom skulle stärkas, hennes själfständighet och ansvarskänsla ökas samt hennes personliga anseende höjas; samt att samhället särskildt behöfde den insats af medkänsla, sparsamhet och praktiskt sinne, som kvinnan antagligen skulle göra gällande i lagstiftningen och statshushållningen. Konstitutionsutskottet ansåg att spørsmålet om beredande af rösträtt åt kvinnan vore förtjänt att allvarligt uppmärksammas samt att en utredning af de förhållanden, som kunde anses äga inflytande på frågans bedömande, borde föregå afgörandet af densamma. Men när utskottet var af den meningen att den föreliggande frågan om beredande af utsträckt rösträtt åt män skulle försvåras genom att sammanbindas med förslag i nu nämndt afseende, afstyrkte utskottet såväl herr Sjöcronas som herr Lindhagens motioner. Mot detta utskottets beslut reserverade sig emellertid en ledamot, som tillstyrkte en skrifvelse i öfverensstämmelse med herr Lindhagens motion.

Vid kamrarnes behandling af denna fråga afgåfvos inom Första Kammaren 49 röster för och 90 röster mot herr Sjöcronas motion samt inom Andra Kammaren 93 röster för och 115 röster mot herr Lindhagens motion.

Vid 1905 års lagtima riksdag förnyade såväl herr Sjöcrona som herr Lindhagen sina år 1904 väckta motioner, herr Lindhagen denna gång med instämmande af 57 ledamöter af Andra Kammaren. Konstitutionsutskottet afstyrkte motionerna liksom förut under framhållande att krafvet på rösträtt för kvinnor, om hänsyn toges till befolkningen i

dess helhet, ännu icke vunnit någon allmännare eller liffigare anslutning från kvinnornas egen sida, och att således anspråket på en dylik rätt icke uppbares af någon stadgad mening bland kvinnorna själfva. Mot detta beslut reserverade sig emellertid åtta af utskottets ledamöter, fyra från Första och fyra från Andra Kammaren, hvilka med något afvikande motivering och formulering föreslogo en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Andra Kammaren kunde böra beredas jämväl åt kvinnor. Vid behandlingen af ärendet i kamrarna afslogs herr Sjöcronas motion utan votering. Äfven reservanternas förslag om utredning förkastades, i Första Kammaren med 89 röster mot 30 samt i Andra Kammaren med 109 röster mot 88.

Frågan togs åter upp vid 1906 års riksdag. Visserligen innehöll icke den kungl. rösträttspropositionen något förslag i ämnet. Såsom skäl härför åberopades, att, ehuru den kvinnliga rösträtten i sinom tid torde komma att uppföras på dagordningen, det dock skulle vara oklokt att förbinda detta spörsmål med frågan om utsträckning af rösträtt åt män, hvarigenom hela reformens lösning på obestämbart tid skulle undanskjutas. I stället framställdes förslag om rösträtt för kvinnor i motioner dels af herrar P. E. Lithander och C. Sjöcrona i Första Kammaren, dels ock af herr C. Lindhagen m. fl. samt af herr P. Hörnstén m. fl. i Andra Kammaren. Af dessa motioner afsåg herr Lithanders skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till politisk rösträtt äfven för gifta och ogifta kvinnor. Till stöd för detta förslag åberopades bland annat, att det kvinnliga elementet i politiken skulle blifva ett skydd för familjen och det husliga lifvet gentemot partityranniskt våld äfvensom ett naturligt stöd för nykterhetssträfvanden och öfver hufvud för ett religiöst och sedligt lif. I herr Sjöcronas motion förnyades ännu en gång förslaget om valrätt till Andra Kammaren för alla kommunalt röstberättigade kvinnor, — d. v. s. rösträtt för kvinnor på samma villkor som för män enligt samma motionärs förslag. Herr Lindhagen jämte hans medmotionärer framlade förslag till sådan ändring i riksdagsordningen, att valrätt till Andra Kammaren skulle tillkomma en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, som före det kalenderår, hvarunder val ägde rum, uppnått 21 års ålder, dock med undantag för den som stode under förmynderskap eller fattigvårdsstyrelsens målsmansrätt. Till motiverande af detta positiva förslag anfördes bland annat, att de förut väckta motionerna om utredning af den kvinnliga rösträttsfrågan närmast syftat till att bereda sinnen för själfva saken och icke att fylla något verkligt behof af närmare uppgifter, huru

de eventuellt röstberättigade kvinnorna grupperade sig i olika yrken och åldrar etc. För öfrigt vore det tämligen lönlöst att söka utgrunda de möjliga verkningarna af den kvinnliga rösträtten, och ingen utredning kunde rubba det sakförhållandet, att kvinnorna vore medborgare och som sådana borde samlas med männen till gemensamt arbete för fäderneslandets bästa. Slutligen föreslogs i herr Hörnsténs m. fl.:s motion, att rösträtt vid val till Andra Kammaren måtte tillerkännas kvinna under samma förutsättningar som man.

Vid behandlingen af nu omnämnda motioner uttalade konstitutionsutskottet, att tiden nu var inne att taga under allvarligt öfvervägande, huruvida och i hvilken omfattning politisk rösträtt kunde beredas jämväl kvinna, gift likaväl som ogift. Att från direkt politiskt inflytande utestänga henne fann utskottet näppeligen förenligt med införande af en vidsträckt valrätt för män. Hon hade nämligen lika stora intressen som mannen att tillvarataga i samhället och borde därför sättas i tillfälle att genom deltagande i de politiska valen göra dem tillbörligen beaktade. Härtill komme, att kvinnan på grund af sina särskilda egenskaper vore ägnad att utöfva ett gagneligt inflytande i synnerhet på den sociala lagstiftningens område. Då emellertid beslut om en dylik vidsträckt reform ej borde fattas utan en föregående allsidig utredning rörande alla därmed sammanhängande spörsmål, inskränkte utskottet sig till en hemställan om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om en allsidig utredning af frågan om och i hvilken utsträckning rösträtt vid val till Andra Kammaren borde beredas jämväl åt kvinnor samt om framläggande för Riksdagen af utredningens resultat jämte det förslag, hvartill densamma kunde gifva anledning. Nio af utskottets ledamöter reserverade sig mot dess nu anförda hemställan, men densamma blef af bägge kamrarna bifallen, af Första Kammaren med 69 röster mot 60 samt af Andra Kammaren med 127 röster mot 100. I Andra Kammaren förekom därjämte särskild votering angående herr Lindhagens motion, som afslogs med 152 röster mot 55.

Kungl. Maj:ts proposition i rösträttsfrågan till 1907 års Riksdag stod med hänsyn till spörsmålet om kvinnans rösträtt på samma ståndpunkt som 1906 års kungl. proposition i ämnet. Föredragande departementschefen erkände det berättigade i sträfvandena att bereda kvinnan, den gifta såväl som den ogifta, rätt att lika med mannen deltaga i det offentliga lifvet, men förklarade tillika på samma skäl, som anförts af hans närmaste företrädare i ämbetet, att denna fråga ej vore aktuell, förr än frågan om männens rösträtt omsider vunnit sin lösning. Frågan bragtes emellertid under 1907 års Riksdags behandling genom motioner

af herr Alb. Bergström i Första Kammaren samt af herrar K. J. Warburg, P. Hörnstén, friherre A. T. Adelswärd, C. Lindhagen m. fl. samt H. Branting m. fl. Alla dessa motioner afsågo att bereda kvinna politisk rösträtt under samma villkor som man, därvid emellertid herrar Bergströms och Warburgs motioner endast afsågo valrätten till Andra Kammaren, medan åter de öfriga förslagen innefattade rätt för kvinna att deltaga jämväl i valen till Första Kammaren. Dessutom ingick i herrar Hörnsténs, Lindhagens m. fl:s och Brantings m. fl:s motioner förslag om valbarhet för kvinna till bägge kamrarna. Till stöd för detta nya kraf anfördes, dels att detsamma vore en naturlig konsekvens af medgifvandet af rösträtt åt kvinnor, dels att samhället behöfde dugliga kvinnliga krafter äfven i lagstiftningsarbetet, enär många orättvisor hittills fått kvarstå af det skälet att kvinnor saknat möjlighet att på verksamt sätt i riksförsamlingen komma dem till lifs, och dels slutligen att i Finland kvinnorna erhållit valbarhet på samma gång som valrätt.

Det särskilda utskott, som behandlade rösträttsfrågan vid 1907 års riksdag, afstyrkte samtliga nu anförda förslag under hänvisning till Riksdagens året förut beslutade begäran om en fullständig och allsidig utredning af frågan samt om framläggande af förslag i ämnet. Att föregripa resultatet af denna utredning utan att närmare kunna bedöma alla de synnerligen invecklade spörsmål, som stode i sammanhang med ifrågavarande nya princip upptagande i vår offentliga rätt, fann utskottet ej tillrådligt. Mot detta utskottets beslut reserverade sig två af dess ledamöter. Utskottets hemställan bifölls af Första Kammaren utan votering samt af Andra Kammaren med 133 röster mot 91, som afgåfvos för bifall till herr Hörnsténs motion.

Af förestående redogörelse framgår, att tanken på utsträckande af den politiska rösträttsreformen till att omfatta jämväl kvinnorna alltmer vunnit insteg hos den svenska Riksdagen. Motiveringen för de särskilda förslag, som härutinnan under de senaste åren framburits, har naturligt nog skiftat i öfverensstämmelse med förslagsställarnes olika partiställning och åskådning. Men inom vida kretsar synes alltmer den meningen hafva stadgat sig, att hvilka verkningar man än må kunna hoppas eller befara af kvinnans deltagande i det politiska lifvet, låter det ej längre förena sig med kvinnans ställning såsom medborgare i samhället att fortfarande utestänga henne från direkt politiskt inflytande.

Mot förslaget att tilldela kvinnan politiska rättigheter ha i vårt land under de senaste åren egentligen endast framställts två invändningar: att krafvet på denna reform icke uppbäres af någon utbredd opinion bland kvinnorna själfva och att frågans upptagande till omedel-

bart afgörande skulle fördröja lösningen af männens rösträttsfråga. Hvad den första invändningen beträffar, må visserligen medgifvas, att ännu för ett tiotal år sedan kvinnornas intresse för vinnande af politiska rättigheter icke i större utsträckning tagit sig offentligt uttryck. Men detta förhållande har väsentligt förändrats i samma mån som männens rösträttsfråga mognat till lösning. Redan i slutet af år 1899 inlämnade Fredrika Bremer-förbundet en petition till Kungl. Maj:t, hvori hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande angelägenheten att bereda kvinna rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare, därest hon i öfrigt uppfyllde de för dylik rösträtt stadgade villkor. Den 4 juni 1902 bildades i Stockholm Sveriges första förening för kvinnans politiska rösträtt. Sedan i ett flertal andra städer dylika föreningar uppstått, sammanslöto sig dessa under år 1903 till landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt. Antalet af de till denna anslutna lokalföreningarna utgjorde vid slutet af år 1904 35, vid slutet af år 1905 47, vid slutet af år 1906 73 samt vid slutet af år 1907 113, spridda öfver alla rikets län. Ett kraftigt uttryck tog sig kvinnornas intresse för ernående af politiska rättigheter i deras till 1907 års Riksdag afgifna masspetition att svensk kvinna måtte erhålla politisk rösträtt på samma villkor som svensk man. Denna petition var undertecknad af 142,128 kvinnor, d. v. s. 8,13 procent af Sveriges kvinnor öfver 18 år. Till jämförelse härmed kan förtjäna erinras, att undertecknarne af 1898 års stora rösträttspetition (af hvilka öfver 63,000 voro kvinnor) utgjorde 12,78 procent af Sveriges myndiga befolkning och att antalet röstberättigade utgör 8,2 procent af landets befolkning. Redan förut hade vid olika tillfällen dels till Kungl. Maj:t och till Riksdagen afgifvits ett fentotal petitioner i frågan från särskilda rösträttsföreningar samt från andra kvinno-föreningar eller tillfälliga sammanslutningar af kvinnor.

Det torde ej kunna förnekas, att omförmälda opinionsyttringar ådagalägga ett lifligt och ganska utbreddt intresse för reformen hos kvinnorna själfva. Frånvaron eller den ringa omfattningen af ett sådant intresse kan således ej längre rättvisligen åberopas såsom skäl mot ifrågavarande rösträttsutvidgning.

Hvad den andra af ofvan anförda invändningar beträffar, så framställdes den vid en tidpunkt, då männens rösträttsfråga ännu icke erhållit ens preliminär lösning. Innan det lyckats att förena kamrarne om ett gemensamt beslut beträffande utsträckning af den politiska röst-rätten för män, kunde det med fog sägas, att svårigheterna att härutinnan komma till ett resultat skulle ökas genom att i väsentlig mån vidga reformkrafvet.

Emellertid hafva under förra årets riksmöte bägge kamrarna för första gången enat sig om ett beslut beträffande utsträckningen af männens politiska rösträtt; och det torde få anses sannolikt, att 1909 års Riksdag kommer att till grundlag upphöja 1907 års beslut i rösträttsfrågan.

Vid sådant förhållande kan man ej längre med skäl påstå, att ett positivt beslut om medgifvande af politiska rättigheter åt kvinnorna skulle fördröja lösningen af männens rösträttsfråga.

Visserligen har resultatet af den utaf 1906 års Riksdag begärda utredningen i frågan ännu icke offentliggjorts. Men det kan sättas i fråga, om framläggandet af denna utredning verkligen bör anses som ett oeftergifligt villkor för att Riksdagen skall kunna fatta ett positivt beslut i ämnet. Utredningen kommer gifvetvis, i hvad den är af statistisk art, att komplettera den kännedom vi redan äga om kvinnornas fördelning i olika åldersklasser, yrken och civilstånd. Men näppeligen lära de sålunda erhållna upplysningarna blifva af sådan beskaffenhet, att man på dem kan grunda ett förslag till politisk rösträtt för kvinnor under andra villkor än dem, som 1907 års Riksdag fastställt i fråga om männens rösträtt. Ej heller den formellt juridiska delen af utredningen lärer kunna lämna material till konstruerandet af några extra »streck» utöfver dem som uppdragits till begränsande af männens rösträtt. Ty sistnämnda del af utredningen skulle väl så godt som uteslutande komma att behandla frågan huruvida gift mans målsmanskap öfver hustrun kan anses utgöra ett hinder för den senares politiska myndighet, och för denna frågas besvarande torde någon vidlyftigare utredning ej vara erforderlig. Redan nu har praxis alltmer utvecklats i den riktningen, att mannens målsmanskap anses innefatta hufvudsakligen endast rätt att förvalta hustruns egendom jämte de befogenheter som däraf kunna härledas. Det skulle stå i full öfverensstämmelse med denna utveckling att i grundlagen uttryckligen fastslås, att gift kvinna i politiskt afseende är att betrakta såsom fullt själfständig.

Under frågans föregående behandling har såväl af reformens anhängare som af dess motståndare framhållits, att fordran på politisk valbarhet för kvinna utgör en konsekvens af medgifvandet af kvinnas valrätt. Det måste ock medgivas, att skall man till fullo kunna uppnå det uppställda syftet med ifrågavarande reform: beredande af möjlighet för kvinnorna att bevaka sina särskilda intressen inom riksförsamlingen samt till gemensamt gagn där göra sina säregna egenskaper gällande, då måste kvinnorna tillerkännas ej blott valrätt utan äfven valbarhet.

På grund af hvad vi nu anfört, tillåta vi oss hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att följande delar af regeringsformen och riksdagsordningen skola erhålla nedanstående ändrade lydelse:

1:o) Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade invånare att föreslå tre behöriga personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhålles med rådmans- och magistratssekreteraresysslorna i Stockholm.

2:o) Riksdagsordningen.

§ 9.

Till ledamöter i Första Kammaren kunna endast väljas män och kvinnor, som uppnått trettiofem års ålder samt äga och minst tre år före valet ägt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande femtiotusen riksdaler, eller ock till staten skatta samt under tid, som nyss är sagd, skattat för minst tretusen riksdaler årlig inkomst. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk medborgare, såväl man som kvinna, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och hvilkens man är i konkurstillstånd;

c) den som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårds-samhälle tilldelats understödstagaren själf eller dennes hustru eller minderåriga barn;

d) gift kvinna, hvilkens man häftar för understöd, som under löpande eller sistförflutna kalenderåret tilldelats henne eller makarnes minderåriga barn;

e) den som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommuu, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

f) gift kvinna, som ej vunnit boskillnad och hvilkens man häftar för honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

g) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämdt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män och kvinnor, som äga valrätt inom valkretsen eller, där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 21.

Riksdagsman »————»————»————» tre lag-
tima riksdagar.

Kvinna är berättigad att afsäga sig riksdagsmannaupdrag, äfven om icke något af nu nämnda skäl är för handen.

Stockholm den 25 januari 1908.

<i>Karl Staaff.</i>	<i>Carl Carlson Bonde.</i>	<i>Karl Starbäck.</i>
<i>G. Lindgren i Islingby.</i>	<i>J. Bromée.</i>	<i>Jakob Pettersson.</i>
<i>Joh. Ström.</i>	<i>Th. af Callerholm.</i>	<i>S. H. Kvarnzelius.</i>
<i>Aug. Henricson.</i>	<i>Victor Moll.</i>	<i>K. G. Karlsson.</i>
<i>Johan Ericsson.</i>	<i>G. Jansson.</i>	<i>Fridtjuv Berg.</i>
		<i>Ernst Beckman.</i>
